

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фізичного виховання,
здоров'я та туризму

_____ М.В. Маліков
(підпис) (ініціали та прізвище)

« _____ » _____ 20__

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМАГАНЬ ПО ТУРИСТИЧНОМУ БАГАТОБОРСТВУ З
УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ**

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки _____ магістрів
(назва освітнього ступеня)

спеціальності _____ 017 фізична культура і спорт
(шифр, назва спеціальності)

Укладач (Укладачі) к.ф.н., доцент Товстоп'ятко Ф.Ф.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20__ р.
Завідувач кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту

_____ А.П. Конох
(підпис) (ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
факультету фізичного виховання, здоров'я
та туризму

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20__ р.
Голова науково-методичної ради
факультету фізичного виховання, здоров'я
та туризму

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>01 «Освіта»</u> (шифр і назва)	нормативна	
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність <u>017 фізична культура і спорт</u> (шифр і назва)	Рік підготовки:	
	Освітня програма <u>Фізичне виховання</u> (назва)	2-й	-
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: – 1	Рівень вищої освіти: <u>магістерський</u>	Лекції	
		22 год.	-
		Практичні, семінарські	
		22 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
106 год.			
Вид контролю: <i>залік</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація змагань по туристичному багатоборству з учнівською молоддю» – забезпечити глибоку теоретичну і практичну підготовку студентів, формуючи у них систему професійних знань та умінь з питань організації і методики проведення змагань різного рангу, від проведення змагань між дітьми до організації чемпіонатів держави.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Організація змагань по туристичному багатоборству з учнівською молоддю» є:

1. Формування знань про сучасні вимоги до процесу організації змагань з туристичного багатоборства.

2. Історія розвитку та становлення змагань по туристичному багатоборству.

3. Висвітлення методики проведення змагань.

4. Розкриття змісту та сутності планування графіку проведення змагань.

5. Розкрити основні вимоги щодо проведення та методики змагань різного рангу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

- Здатність розв'язувати складні специфічні завдання та практичні проблеми в галузі фізичної культури та спорту, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук та педагогіки, фізичного виховання і спорту, фізіології, біомеханіки, морфології тощо;

- Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я;

- Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури і спорту..

В ході вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- законодавчу базу , яка необхідна для проведення змагань;
- систему і спосіб проведення змагань;
- допуск учасників до змагань та вікові групи;
- обов'язки та права учасників та суддів;
- техніку безпеки при проведенні змагань.

вміти:

- користуватись спеціальною додатковою літературою;
- використовувати основні поняття з дисципліни;
- складати положення про проведення змагань; - організувати та провести змагання ;
- визначати переможців змагань.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Організація змагань по туристичному багатоборству з учнівською молоддю» пов'язана з циклом загальних гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, які мають забезпечити випускників відповідними знаннями і сформувати вміння застосовувати їх у майбутній професійній діяльності; циклом фундаментальних дисциплін для опанування студентами дисциплін професійно орієнтованого циклу: Рекреаційна географія, Рекреаційні комплекси, Спортивний туризм, Організація рекреаційних послуг, Організація анімаційних послуг в туризмі, Безпека в туризмі, Активно-оздоровчий туризм, Організація дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі, Туристські ресурси України.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Організація та методика проведення туристичних змагань.

Тема 1. Історія розвитку та становлення туристичного багатоборства. Виникнення та становлення туристичного багатоборства. Особливості туристичного багатоборства як виду спорту. Класифікація та характеристика дистанцій. Класифікація змагань. Ранг, клас та кваліфікаційний ранг окремих дистанцій змагань. Дистанції змагань I, II, III, IV, V класів. Параметри дистанцій. Загальні вимоги до організації та проведення змагань. Учасники змагань, представники (тренери) команд. Права і обов'язки учасників. Форма, спорядження учасників. Значення спортивного туризму, історія розвитку туристичного руху в освіті. Правила загальних спортивних туристичного туризму. Вимоги Єдиної спортивної класифікації України. Порядок присвоєння спортивних розрядів та звань. Безпека змагань.

Тема 2. Організація змагань. Нормативно-правова база в галузі спортивного туризму. Положення про змагання. Основні вимоги до положення про змагання. Клас дистанцій змагань з ВСТ. Зльоти: структура і вимоги до проведення. Основні туристські вузли, техніка в'язання. Класифікація видів страховок та їх характеристика: суддівська страховка, командна страховка, самостраховка, перильна мотузка, супроводжувальна мотузка, транспортна мотузка. Методика командного проходження етапів. Встановлення та складання намету. Переправа через річку по колоді. Розміщення технічних етапів на дистанції. Подолання канави, струмка, рову з використанням підвішеної мотузки. Рух жердинами, купинами. Переправа через річку вброд. Переправа по мотузці з перилами. Підйом схилом.

Тема 3. Організація роботи секретаріату. Структура і склад секретаріату. Група головного секретаріату. Організація і створення секретарських груп за видами дистанцій. План роботи головного секретаря. Перелік документів якими користаються судді під час проведення змагань. Суддівських бланки. Мандатна комісія. Документи команди. Документи головного секретаря. Секретаріати на дистанції. Комплектування папок. Мандатна комісія. Проведення жеребкування. Перевірка суддівських бланків. Ознайомлення з дистанціями.

Оголошення показників виступу. Інструктаж секретарських груп дистанцій. Систематизація документації. Складання звіту змагань. Довідка про суддівство. Звіт головного судді проведених змагань. Звіт судді-інспектора змагань. Фінансовий звіт.

Тема 4. Суддівська колегія змагань. Склад суддівської колегії. Склад суддівської колегії рекомендується відповідною федерацією та затверджується організацією, яка проводить змагання. До складу суддівської колегії входять: голова суддівської колегії, його заступник, головний секретар, годинникарі, технічні секретарі, інформатори, секретарі, судді при учасниках; обслуга змагань. Головний суддя. Головний суддя керує змаганнями та відповідає за відповідність правил і Положення перед організацією, яка проводить змагання, відповідною федерацією. Головний секретар керує роботою секретаріату змагань. Суддя – хронометрист. Технічний секретар, інформатор. Комендант. Медична служба. Акт прийому готовності проведення змагань зі спортивного туризму.

Тема 5. Робота служби дистанцій. Загальні вимоги до організації та проведення змагань. Інструктаж секретарських груп дистанцій. Протокол старту. Умови і схема дистанцій. Картка судді по техніці. Склад суддівської колегії. Головний суддя. Головний суддя керує змаганнями та відповідає за відповідність правил і Положення перед організацією, яка проводить змагання, відповідною федерацією. Головний секретар керує роботою секретаріату змагань. Підготовка акта здачі прийому дистанції. Чергування на дистанції. Демонтування обладнання дистанції. Контрольна картка судді з техніки (пояснення штрафів). Основні вимоги до лікаря змагань. Організація і надання медичної допомоги.

Тема 6. Інформаційно-рекламне обслуговування і зв'язок. Загальні вимоги до організації та проведення змагань. Папка «Зам головного судді по інформації». Список і телефони представників засобів масових інформацій. Положення про змагання. Склад головної суддівської колегії (ГСК). Умови і схеми дистанцій. Протоколи попередніх результатів. Таблиці, щити, схеми дистанцій тощо. Обладнання та оформлення місця відкриття та закриття змагань. Щити інформації. Організація і надання медичної допомоги. Місця старту і фінішу змагань. Оголошення ГСК. Робота з представниками преси, радіо, телебачення. Організація урочистих церемоній відкриття та закриття змагань. Функції прес-центру змагань: виготовлення афіш, буклетів їх розповсюдження. Демонтаж обладнання і доставка на склади.

Тема 7. Медичне обслуговування. Етапи здійснення медичного обслуговування змагань з туристичного багатоборства місцевими органами здоров'я: допуск до змагань здорових і підготовлених спортсменів, згідно з оформлених заявок і даних медичного обстеження, що вказано в лікарсько-контрольній карті спортсменів. Контроль за виконанням санітарно-гігієнічних умов проведення змагань, у разі виникнення потреби надання медичної допомоги. Аптечка її склад. Диспансерне спостереження за спортсменами. Участь лікаря у роботі мандатної комісії змагань. Контроль за санітарним станом місць змагань, тренувань, розміщення і харчування учасників. Спостереження за учасниками змагань, попередження травм та захворювань. Розташування медичного персоналу у місцях змагань.

Розділ 2. Настанови з проведення змагань.

Тема 1. Робота комендантської служби. Розміщення учасників змагань. Комендантська служба, основні функції і обов'язки. Вибір місця для табору, стоянка транспорту, вогнищ. Обладнання та оформлення місця відкриття та закриття змагань. Щити інформації. Обладнання місць старту і фінішу змагань. Інвентар для обладнання дистанцій. Організація харчування суддів на місці проведення змагань. Обладнання місць забору води. Освітлення табору. Розміщення тимчасових туалетів, смітєвих ям. Складання записки про стан місця змагань. Охорона природи та підтримка порядку на змаганнях. Організація медичної служби змагань. Обслуговуючий персонал та транспорт.

Тема 2. Настанови з проведення змагань. Сутність, зміст і основні положення Настанов змагань. Загальні вимоги до подолання етапів та організації страховки. Початок та закінчення руху на етапі. Загальні вимоги до організації страховки. Організація страховки при подоланні гірських етапів. Організація супроводження. Транспортування вантажу, спорядження. Наведення переправ. Застосування та експлуатація спорядження на змаганнях. Порядок

проведення та визначення результатів на дистанціях за вибором. Можливі порушення і штрафи за них. Умови проходження етапів. Загальні вимоги до облаштування дистанцій і етапів. Обладнання дистанцій, етапів. Опори. Верхня суддівська страховка. Мобільні елементи обладнання етапу.

Тема 3. Дистанції «Смуга перешкод», «Крос-похід». Особливості організації та проведення змагань з пішохідного туризму. Правила змагань із техніки спортивного туризму. Положення про суддів зі спортивного туризму. Методичні рекомендації, щодо організації, проведення та суддівства змагань на дистанціях. Характеристика дистанції "Смуга перешкод" Дистанція "Крос – похід" "Рятувальні роботи". Технічні етапи і спеціальні завдання на дистанціях. Навісна переправа через річку, через яр (скельна). Спуск по вертикальних перилах. Крутопохила переправа. Траверс схилу. Спеціальні прийоми: орієнтування, в'язання вузлів, розпалювання багаття, встановлення намету, залік з топографії, надання долікарської допомоги. Оцінка етапів та спеціальних прийомів на дистанції. Застосування та експлуатація спорядження на змаганнях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с/п	лаб.	сам.роб.			л	с/п	лаб.	сам.роб.	
					інд.завд. (при наявності)						інд.завд. (при наявності)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Розділ 1. Філософія фізичної культури, спорту і туризму.												
<i>Тема 1. Історія розвитку та становлення туристичного багатоборства.</i>		2	2	-	10	-	-	-	-	-	-	-
<i>Тема 2. Організація змагань.</i>		2	2	-	10	-	-	-	-	-	-	-
<i>Тема 3. Організація роботи секретаріату.</i>		2	2		10							
<i>Тема 4. Суддівська колегія змагань.</i>		2	2		10							
<i>Тема 5. Робота служби дистанцій.</i>	-	2	2		10							

Тема 6. Інформаційно-рекламне обслуговування і зв'язок.		2	2		10							
Тема 7. Медичне обслуговування.		2	2		10							
Разом за розділом 1	75	14	14	-	70	-	-	-	-	-	-	-
Розділ 2. Настанови з проведення змагань.												
Тема 1. Робота комендантської служби.		3	3	-	12	-	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Настанови з проведення змагань		3	3	-	12	-	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Дистанції «Смуга перешкод», «Крос-похід».		2	2		12							
Разом за розділом 2	75	8	8	-	36	-	-	-	-	-	-	-
Всього годин	150	22	22	-	106	-	-	-	-	-	-	-

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку та становлення туристичного багатоборства.	2
2	Організація змагань.	2
3	Організація роботи секретаріату.	2
4	Суддівська колегія змагань.	2
5	Робота служби дистанцій.	2
6	Інформаційно-рекламне обслуговування і зв'язок.	2
7	Медичне обслуговування.	2
8	Робота комендантської служби.	3
9	Настанови з проведення змагань	3
10	Дистанції «Смуга перешкод», «Крос-похід».	2
Разом		22

6. Теми семінарських занять (практичних/лабораторних)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку та становлення туристичного багатоборства.	2
2	Організація змагань.	2
3	Організація роботи секретаріату.	2
4	Суддівська колегія змагань.	2
5	Робота служби дистанцій.	2
6	Інформаційно-рекламне обслуговування і зв'язок.	2
7	Медичне обслуговування.	2
8	Робота комендантської служби.	3
9	Настанови з проведення змагань	3
10	Дистанції «Смуга перешкод», «Крос-похід».	2
Разом		

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку та становлення туристичного багатоборства.	10
2	Організація змагань.	10
3	Організація роботи секретаріату.	10
4	Суддівська колегія змагань.	10
5	Робота служби дистанцій.	10
6	Інформаційно-рекламне обслуговування і зв'язок.	10
7	Медичне обслуговування.	10
8	Робота комендантської служби.	12
9	Настанови з проведення змагань	12
10	Дистанції «Смуга перешкод», «Крос-похід».	12
Разом		106

Індивідуальне завдання

В межах виконання індивідуального завдання студенти готують доповіді з таких тем:

1. Значення туристичного багатоборства для виховання здорової молоді.
2. Специфічні функції туристичного багатоборства, як виду спорту.
3. Система фізичного виховання туристичного багатоборства в Україні на сучасному історичному етапі.
4. Історичні корені, проблеми і перспективи розвитку туристичного багатоборства.
5. Методика оцінювання змагань з туристичного багатоборства.
6. Законодавча база , яка необхідна для проведення змагань.
7. Розкриття змісту та сутності планування графіку проведення змагань.
8. Які цілі і результати діяльності у сфері проведення змагань з туристичного багатоборства?
9. Скласти положення туристичних змагань.
10. Дати характеристику туристським можливостям в регіонах з проведення змагань з багатоборства.

8. Види контролю і система накопичення балів

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в письмовій та усній формах.

Відповідність результатів навчання та форм і методів їх демонстрування

Заплановані результати навчання та	Форми та методи досягнення результатів
------------------------------------	--

компетентності	навчання
- Здатність розв'язувати складні специфічні завдання та практичні проблеми в галузі фізичної культури та спорту, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук та педагогіки, фізичного виховання і спорту, фізіології, біомеханіки, морфології тощо;	Проведення лекційних і практичних занять з метою ознайомлення з основними поняттями дисципліни «Організація змагань з туристичного багатоборства з учнівською молоддю». Виконання творчих завдань: характеристика історії виникнення туристичних багатоборств.
- Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я;	Проведення лекційних і практичних занять з метою визначення загальних основ туристичних багатоборств. Виконання творчих завдань: характеристика сучасного стану туристичних багатоборств.
- Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури і спорту.	Проведення лекційних і практичних занять з щодо ознайомлення перспективами розвитку туристичних багатоборств. Виконання творчих завдань: характеристика перспектив розвитку туристичних багатоборств в Україні.

У процесі **поточного контролю** викладачем використовуються такі **критерії оцінки**:

Види контрольного заходу	Результат	Кількість балів за 1 захід
Підготовка завдання самостійної роботи з поглибленого вивчення окремих тем дисципліни. Терміни виконання - у межах практичних занять	Виконання 10 тестових запитань (одна правильна відповідь з трьох запропонованих)	0 - 10
Усього		0 - 10
Підготовка завдання самостійної творчої роботи. Виконання завдань, означених планом практичного заняття. Терміни виконання - у межах підготовки до практичних занять	Відповіді на контрольні запитання	0 - 20
Усього		0 - 20

Максимально за усі види поточних контрольних заходів студент може отримати **60 балів**.

Підсумковий контроль – залік, передбачає:

- захист індивідуального завдання;
- виконання письмової комплексної контрольної роботи, яка містить 3 відкриті питання, на які потрібно детально надати відповіді.

Критерії оцінки підсумкового контролю

Види контрольного заходу	Результат	Кількість балів за 1 захід
Індивідуальне завдання	Виконане індивідуальне завдання із заданої теми	5
	Презентаційний (графічний, наочний) матеріал	5
	Знання дослідженого матеріалу. Здатність самостійно проаналізувати та ґрунтовно схарактеризувати матеріал дослідження	10
Усього		20
Контрольне завдання за вивченим матеріалом проводиться письмово у вигляді виконання контрольної роботи	Відповіді на питання контрольної роботи: 3 відкриті питання	20
Усього		0 - 40

Максимально за усіма видами контролю студенти можуть отримати:

№	Види контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Підготовка завдання самостійної роботи з поглибленого вивчення окремих тем дисципліни. Терміни виконання - у межах практичних занять	2	10	20
2	Підготовка завдання самостійної творчої роботи. Виконання завдань, означених планом практичного заняття. Терміни виконання - у межах практичних занять	2	20	40
3	Індивідуальне завдання	1	20	20
	Контрольне завдання за вивченим матеріалом проводиться письмово у вигляді виконання контрольної роботи		20	20
Усього		15		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Незараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

- Смирнов Д.В. Спортивный туризм: туристское многоборье: Программы дополнительного образования детей. - М.: Советский спорт, 2003. - 128 с.
- Константинов Ю.С. Туристские слеты и соревнования учащихся: Учебно-методическое пособие. – М.: ЦДЮТиК МО РФ, 2000. – 228 с.
- Спортивный туризм. Правила змагань. – К.: Федерація спортивного туризму України, 2001. – 137 с.
- Гуляев В. Г .Правила организации туристской деятельности: Учеб. пособие. - М.: НОЛИДЖ. - 1996. - 312 с.
- Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. посібник. - Чернівці: Книги - XXI, 2003. - 300 с.
- Ганопольський В.І. Уроки туризму – К.: Редакція загально-педагогічних газет. – 2004. – 129 с.
- Дехтяр В.Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму. Навчальний посібник. – К.: Науковий світ, 2003 – 203 с.
- Проведения туристских соревнований учащихся РФ. - М.: ЦЦЮТур МО РФ, 1995.
- Правила соревнований по спортивному ориентированию. -М.: Федерация спортивного ориентирования РФ, 1995.
- Настанови з проведення змагань з пішохідного туризму. Федерація спортивного туризму України 26.03.2011.
- Смирнов Д.В. Спортивный туризм: туристское многоборье: Программы дополнительного образования детей. - М.: Советский спорт, 2003. - 128 с.
- Константинов Ю.С. Туристские слеты и соревнования учащихся: Учебно-методическое пособие. – М.: ЦДЮТиК МО РФ, 2000. – 228 с.
- Спортивный туризм. Правила змагань. – К.: Федерація спортивного туризму України, 2001. – 137 с.
- Гуляев В. Г .Правила организации туристской деятельности: Учеб. пособие. - М.: НОЛИДЖ. - 1996. - 312 с.
- Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. посібник. - Чернівці: Книги - XXI, 2003. - 300 с.

16. Ганопольський В.І. Уроки туризму – К.: Редакція загально-педагогічних газет. – 2004. – 129 с.
17. Дехтяр В.Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму. Навчальний посібник. – К.: Науковий світ, 2003 – 203 с.
18. Проведения туристских соревнований учащихся РФ. - М.: ЦЦЮТур МО РФ, 1995.
19. Правила соревнований по спортивному ориентированию. -М.: Федерация спортивного ориентирования РФ, 1995.
20. Настанови з проведення змагань з пішохідного туризму. Федерация спортивного туризму України 26.03.2011.

Додаткова:

1. Федорченко В.К., Дворова Т.А. Історія туризму в Україні. Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
2. Квартальнов В.А. Туризм: теорія і практика. Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2001. – 190 с.
3. Васильєв Й.В. В помощь организаторам и инструкторам туризма. – М.: Проф. издат, 1973. – 136 с.
4. Стехуна Л.М. Короткий географічний огляд. – Харків.: ранок, 2000. – 112 с.
5. Жданова О.М., Тучак А.М., Котова І.В., Поляковський В.І. Організація та методика оздоровчої фіз.. культ. і рекр. Туризму. Навчальний посіб. для студентів ВУЗ з фіз. вих. і спорт. – Вежа, 1999.
6. Шестопапов Ю.Н. Туристские маршруты Горного Крыма. – К.: Атика, 2002. – 185 с.
7. Дехтяр В.Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму: Навч. посіб. для закладів освіт. – К.: Науковий світ, 2003. – 203 с.
8. Матвієнко А.С., Штангей Ю.В. Спортивный туризм: інформаційно-методичний збірник. – К., Собор, 2002. – 67 с.
9. Абуков А.Х. Туризм сегодня и завтра. Туристско-экскурсионная работа профсоюзов. – М.: Проф. издат., 1978. – 272 с.
10. Дубасенюк О.А. Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя: 36. наук.метод. праці / Ін-т змісту і методів навчання: Житом, держ.пед.ун-т. – Київ; Житомир, 1999. – 180 с.
11. Федорченко В.К., Дворова Т.А. Історія туризму в Україні. Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
12. Квартальнов В.А. Туризм: теорія і практика. Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2001. – 190 с.
13. Васильєв Й.В. В помощь организаторам и инструкторам туризма. – М.: Проф. издат, 1973. – 136 с.
14. Стехуна Л.М. Короткий географічний огляд. – Харків.: ранок, 2000. – 112 с.
15. Жданова О.М., Тучак А.М., Котова І.В., Поляковський В.І. Організація та методика оздоровчої фіз.. культ. і рекр. Туризму. Навчальний посіб. для студентів ВУЗ з фіз. вих. і спорт. – Вежа, 1999.
16. Шестопапов Ю.Н. Туристские маршруты Горного Крыма. – К.: Атика, 2002. – 185 с.
17. Дехтяр В.Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму: Навч. посіб. для закладів освіт. – К.: Науковий світ, 2003. – 203 с.
18. Матвієнко А.С., Штангей Ю.В. Спортивный туризм: інформаційно-методичний збірник. – К., Собор, 2002. – 67 с.
19. Абуков А.Х. Туризм сегодня и завтра. Туристско-экскурсионная работа профсоюзов. – М.: Проф. издат., 1978. – 272 с.
20. Дубасенюк О.А. Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя: 36. наук.метод. праці / Ін-т змісту і методів навчання: Житом, держ.пед.ун-т. – Київ; Житомир, 1999. – 180 с.

Інформаційні ресурси:

1. Закон України про туризм. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Всесвітня туристична організація. URL: <http://www.world-tourism.org>.
3. Федерация спортивного туризма Запорожской области URL: <http://fstz.org.ua/>

Погоджено _____
відділ з навчальної роботи

« _____ » _____